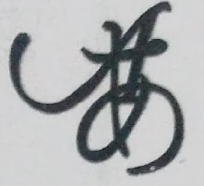

Peer Reviewed Referred and UGC Listed Journal
(Journal No. 40776)

ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

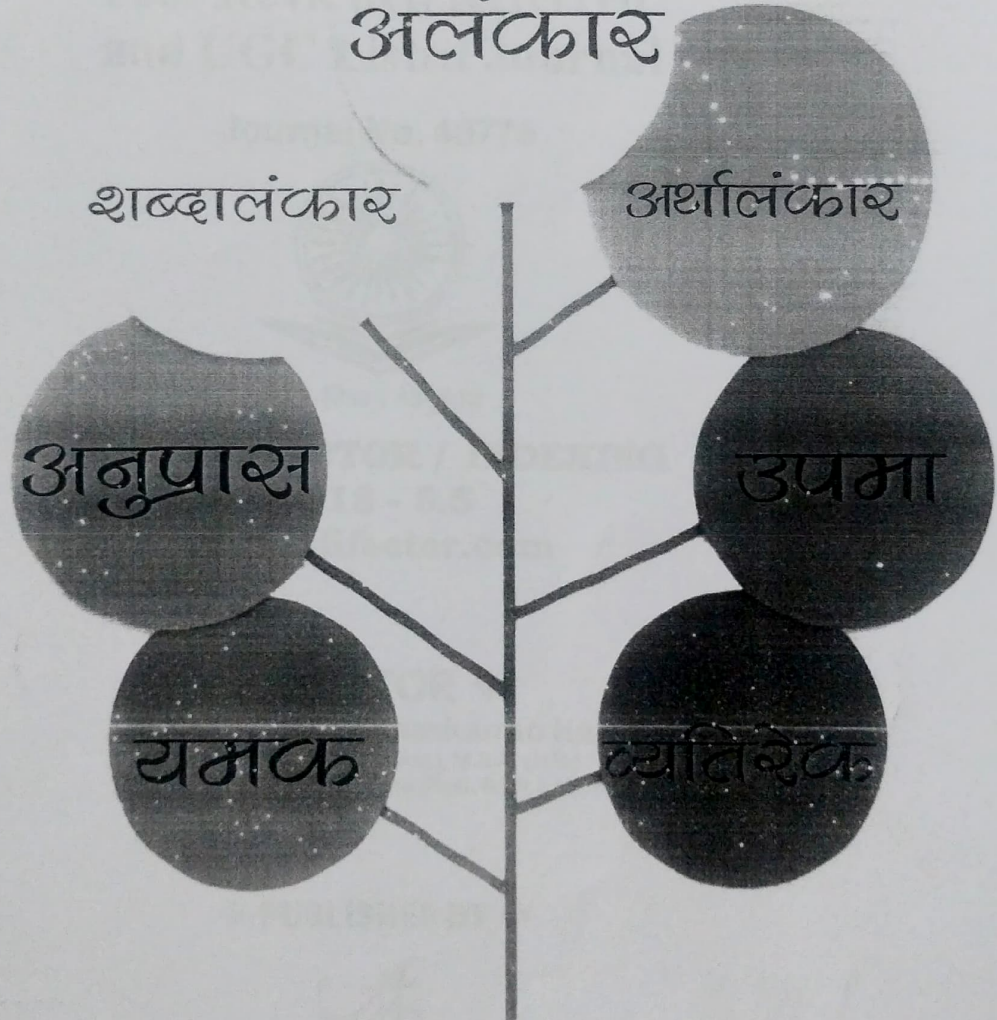

AJANTA

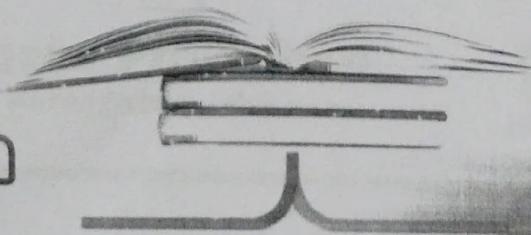
Volume-VIII, Issue-I
January - March - 2019
Marathi Part - II

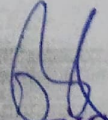
IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5
www.sjifactor.com

अलंकार

**Ajanta
Prakashan**

PRINCIPAL
Shivaji College
Hingoli, Dist. Hingoli

ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Volume - VIII

Issue - I

Marathi Part - II

January - March - 2019

Peer Reviewed Referred
and UGC Listed Journal

Journal No. 40776

ज्ञान-विज्ञान विमुक्तये

IMPACT FACTOR / INDEXING

2018 - 5.5

www.sjifactor.com

❖ EDITOR ❖

Asst. Prof. Vinay Shankarrao Hatole

M.Sc (Maths), M.B.A. (Mktg.), M.B.A. (H.R.),
M.Drama (Acting), M.Drama (Prod. & Dir.), M.Ed.

❖ PUBLISHED BY ❖

Ajanta Prakashan
Aurangabad. (M.S.)

PRINCIPAL
Shivaji College
Hingoli, Dist. Hingoli

CONTENTS OF MARATHI PART - II

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१	रा. रं. बोराडे यांची पाचोळा आणि आनंद यादवांची कादंबरीतील बोलीचे स्वरूप प्रा. डॉ. सूर्यकांत हरिशंकर गित्ते	१-८
२	ना. धो. महानोरांच्या 'पानझड' मधील कवितांचे भाषिक वेगळेपण प्रा. मारोती रामराव कोल्हे	९-१२
३	बंजारा गोर बोली आणि सांस्कृतिक संदर्भ प्रा. डॉ. गजानन पांडुरंग जाधव	१३-१६
४	लोकसाहित्याचे वाहक बोलीभाषा प्रा. डॉ. पदमाकर आ. पिटले	१७-२३
५	बोली भाषेचे साहित्याला योगदान प्रा. नवनाथ ज्ञानोबा पवळे	२४-२७
६	झाडी बोलीचे साहित्याला योगदान प्रा. डॉ. संजय खाडप	२८-३०
७	बोली भाषा आणि प्रमाण भाषा प्रा. अहिरे आर. एम.	३१-३३
८	साहित्याच्या संदर्भात बोलीभाषांच्या अभ्यासामागची भूमिका प्रा. डॉ. धायगुडे आर. बी.	३४-३६
९	मराठी बोलीभाषेतील दलित नाट्य चळवळ प्रा. डॉ. सदाशिव सरकटे	३७-३९
१०	बोलीभाषेचे साहित्याला योगदान विना रमेश गुलदेवकर	४०-४३
११	बोलीभाषेचे साहित्याला योगदान उत्तम पुंडलीकराव सुपारे	४४-४६
१२	बोलीभाषेचे साहित्याला योगदान डॉ. सुधाकर पंडितराव बोथीकर	४७-५०
१३	ओवी गीतातील बोली भाषा प्रा. डॉ. श्रीराम मारोतराव कऱ्हाळे	५१-५३

१३. ओवी गीतातील बोली भाषा

प्रा. डॉ. श्रीराम मारोतराव कऱ्हाळे
मराठी विभाग प्रमुख शिवाजी महाविद्यालय, हिंगोली.

लोकसाहित्याची निर्मिती ही प्राचीन काळापासून सुरु झाली. मानसाने भाषेचा शोध लावला. तेंव्हा पासूनच काव्याची निर्मिती होऊ लागली. माणसं भाषेच्या द्वारे आपल्या भाव-भावना आविष्कृत करू लागली. साहित्याची निर्मिती होऊ लागली. निर्माण झालेले साहित्य मौखिक पध्दतीने एका पिढीकडून दुसऱ्या पिढीकडे संकमित होऊ लागले. लोकसाहित्याची निर्मिती करणारा वर्ग हा निरक्षर होता. म्हणून ते साहित्य कोणत्याही एका व्यक्तीचे न राहता ते त्या समूहाचे साहित्य होऊ लागले. लोकसाहित्याची निर्मिती ही समूह मनाची निर्मिती होती. समूहातील सुख दुःखाच्या भावना साहित्यात येत होत्या. निरक्षर असलेल्या समूदायाची भाषा ही बोली भाषा होती. म्हणून समग्र लोकसाहित्य हे प्रमाण बोली भाषेमध्ये निर्माण झालेले साहित्य नसून ते बोलीभाषेमध्ये निर्माण झालेले साहित्य आहे. असे साहित्य परंपरेने एका पिढीकडून दुसऱ्या संकमित व संवर्धन होत गेले. तसेच ज्या प्रदेशात लोकसाहित्याची निर्मिती झाली त्या प्रदेशाचे संदर्भ ही लोकसाहित्यात आले आहे.

ओवीगीतांची निर्मितीच स्त्रियांच्या भाव मनांतून झालेली आहे. म्हणूनच ओवीची प्रकृती ही स्त्रियासारखी नाजूक भावगर्भ, शांत, सोबतच संध अशीच आहे. अशा भावसंपन्नतेने बनलेल्या ओवी बदल साने गुरुजी सांगतात, "ज्या वाङ्मयात स्त्रियांनी आपला आत्मा संपूर्णपणे ओतला आहे असे वाङ्मय म्हणजे ओवी वाङ्मय. जात्यावर दळतांना, पाळणा हलविताना मुलांना थोपटतांना झोपाळ्यावर झोके देतांना या ओव्या सहजस्फूर्त रचल्या गेल्या आहेत. या ओव्यातील अकृत्रिम सहृदयता अपूर्ण आहे. या ओव्यात वत्सलतेचा सिंधू आहे."...¹ सानेगुरुजींच्या स्पष्टीकरणावरून ओवी व स्त्री यांच्यातील जिव्हाळ्याचे नाते स्पष्ट लक्षात येते.

"माहेरा जाईन, मल इसावा कशाचा ।

वसरी पाळणा भाशाचा, झोका देते आनंदाचा ॥"²

माहेर हे सुखाचे ठिकाण असते. पण त्या ठिकाणी गेल्यानंतर ही काम करावे लागते. हे काम कोणते तर भाशाला झोका देण्याचे असते. म्हणजेच आनंदाचे असते. ते एका वेगळ्या पध्दतीने तिने नमूद केले आहे. स्त्रीयांना भाशाबदल विलक्षण अभिमान असतो. भावाचा रुबाबदारपणा, त्याचा मोठेपणा, त्याचे विश्व हे स्त्रीच्या भाव जीवनात अतिशय मोठे असते. हे पुढील ओवीतून व्यक्त होते.

"लाखाच्या जोडीचा, वाखाचा कासरा हाती ।

साती आसराची बारव, महया बंधूच्या शेती ॥"³

PRINCIPAL
Shivaji College
Hingoli, Dist. Hingoli

कृषीसंस्कृतीत श्रीमंत असलेल्या भावाच्या शेतातील बैलाची किंमत, बैलासाठी लागणाऱ्या कासऱ्याची प्रत त्याच बरोबर शेतात असलेल्या सात आसरा यांचे वर्णन ती करते. आपल्या पेक्षा जर कुणी अधिक श्रीमंत असेल. त्या श्रीमंत स्त्रीला स्वतःच्या श्रीमंतीचा गर्व असेल तर त्या स्त्रीला ओवीतून सुचविते ते असं.

“संपदेच्या नारी । नगं होऊस उताणी ।

दुपारची सावली । देखिली कईकानी ॥”⁴

“संपत्तीची नारी का व तुले तोरा

दुपारचं ऊन सूर्य झाला पाठमोरा ॥”⁵

श्रीमंतीचा गर्व करू नकोस. कारण लक्ष्मी चंचल असते. तेंव्हा श्रीमंती जावून गरीबी केंव्हा येईल सांगता येत नाही. संपत्ती पेक्षा ही पती महत्वाचा असतो.

“उगवले नारायण काय मांगू त्याले

संपत्ती सोयऱ्याले, कुकाची रेघ मले ॥”⁶

देवाजवळ ती अखंड सौभाग्यवतीपण मागत असते. पती असेल तरच जीवन चांगले नाही तर स्त्री जीवनात दुःखालाच सामोरे जावे लागते. तिचे नशीबच वाईट आहे हे ती सांगते.

“सटी घालते अक्षर, ब्रम्हा करतो तातडी

नारीच्या नशिबाची रेघ पडली वाकडी ॥”⁷

बाळाचा जन्म झाल्यानंतर पाचवी साजरी केली जाते. पाचविच्या दिवशी सटवाई ही देवता येते. बाळाचे भग्य लिहून जाते. त्या बाळामध्ये मुलगी असेल तर तिच्या नशिबात दुःखच लिहून जाते. तिची परवड माहेरी व सासरी होत नाही

“माऊ घेतो चोयी, भावजयी रागं रागं

चोईले लागो आग, जोळयानं नांदा दोघं ॥”⁸

स्त्रीच्या जीवनात दुःख आहे. संपत्ती पेक्षा ही सुखाला ती मूल्य देतांना ओवीगीतातून दिसते. माऊ आणि भावजय जर सुखी असतील तर त्यांच्या कडून तिला कोणतीच अपेक्षा नसते. भावाचे चांगले होवे, त्याच्या शेतात पिकांनी डोल घ्यावा. माऊ श्रीमंत व्हावा ही अपेक्षा ठेवून ती पिकाचे वर्णन करते.

शशिकला पिकला माहया बंधवाचा माळ

माळाच्या पोटी साळ हेलाव्या घेतो तीळ ॥”⁹

पिकासाठी पाऊस पाणी योग्य प्रमाणात पडल्यास सर्वच पिके जोमदार वाढतात. जोमदार वाढलेल्या पिकांना माल ही भरपूर लागतो. मन ही प्रसन्न राहते. मग परिश्रमाचा त्रास होत नाही परिश्रमच त्याला भरपूर आनंद देताना दिसतात.

“कापूस वेचू मही दुखती कंबर

बंधू महया सोई-याला मोतीलालाचे नंबर

कापसाचा भाव अडत्या पुसती अडून

PRINCIPAL
Shivaji College
Hingoli, Dist. Hingoli

निघाला रुमाल झाडून

सोनियाचा भाव कापसाला आला

अडत्या मुंबईला गेला ।।”¹⁰

शेतीत खुप उत्पन्न झाल्यामुळे व कापसाला चांगला भाव मिळाल्याने खरेदीसाठी लागणारा जास्तीचा पैसा आणण्यासाठी मुंबईला जावे लागले असे ती म्हणते.

ओवीगीतात बोलीभाषेचा वापर करण्यात आला कारण निरक्षर व्यक्तीची भाषा ही बोली भाषाच असते.

निष्कर्ष

लोकसाहित्याची निर्मिती बोलीभाषेतूनच झालेली आहे. ओवीगीत हा लोकसाहित्याचा अतिशय महत्वाचा साहित्य प्रकार आहे. ज्या प्रदेशात ओवीची निर्मिती झाली आहे. त्या प्रदेशातील बोलीतील शब्द ओवीगीतामध्ये आलेले दिसतात. बोली मधील मल, महया, माहया, नगं, कईकानी, तुले, तोरा, पाठमोरा, कुकाची रेघ, मले, सटी, तातडी चोयी, जोळ्यानं, मही असे अनेक शब्द बोली भाषेतून आलेले आहेत. म्हणून लोकसाहित्याचे वहन बोलीभाषेतून होते.

संदर्भ टिपा

1. साने गुरुजी, शास्त्री जीवन पृ. 5
2. मुलाखतीतून संकलित केलेले ओवीगीत.
3. मुलाखतीतून संकलित केलेले ओवीगीत.
4. डॉ. वनमाला पानसे, स्त्रीयांच्या ओवीगीतातील प्रतिमासृष्टी गोदावरी प्रकाशन, औरंगाबाद प्र. आ. 1995 पृ. 24
5. डॉ. प्रतिमा इंगोले, श्लोकसंस्कृती आणि स्त्रीजीवनश् लेखिका पुस्तक प्रकाशन, प्रकल्प पुणे पृ. 41
6. डॉ. प्रतिमा इंगोले, उ. नि. पृ. 40
7. डॉ. प्रतिमा इंगोले, उ. नि. पृ. 18
8. डॉ. प्रतिमा इंगोले, उ. नि. पृ. 39
9. डॉ. भारत हंडीबाग, मराठी लोकगीतातील समाजदर्शनश् चिन्मय प्रकाशन, औरंगाबाद. पृ. 150
10. डॉ. भारत हंडीबाग, उ. नि. पृ. 151

PRINCIPAL
Shivaji College
Hingoli, Dist. Hingoli